KATALOG WYSTAWY / EXHIBITION CATALOGUE

KOBIETY

W KARNYM OBOZIE PRACY TREBLINKA I

WOMEN

IN THE TREBLINKA I FORCED LABOUR CAMP

Pamięci
Kobiet więzionych w Karnym Obozie Pracy
Treblinka I

In memory
of the female prisoners of the Treblinka I
Forced Labour Camp

Podziękowanie

Muzeum Treblinka składa serdeczne podziękowanie
wszystkim osobom, które udostępniły informację,
zdjęcia na potrzeby wystawy
„Kobiety w Karnym Obozie Pracy Treblinka I”

Acknowledgement

The Treblinka Museum would like to express gratitude
to all the people who provided information and photographs
for the “Women in the Treblinka I Forced Labour Camp” exhibition.

„Pobyt w obozie był koszmarem”

“Stay in the camp was a nightmare”

Współczesny widok na część więźniarską w Karnym Obozie Pracy Treblinka I

A contemporary view of the prisoner section in the Treblinka I Forced Labour Camp

P. Tołwiński

źródło / source: Muzeum Treblinka / Treblinka Museum

Karny Obóz Pracy Treblinka I (Arbeitslager Treblinka/Zwangsarbeitslager Treblinka) funkcjonował w latach 1941-1944. Został utworzony przez Niemców przy istniejącej żwirowni. W obozie osadzano Polaków, Żydów, głównie mieszkańców dystryktu warszawskiego. Wśród więźniów oprócz mężczyzn były też kobiety. Podobnie jak mężczyźni trafiały one do obozu z łapanek i obław organizowanych w miasteczkach, wioskach oraz na szlakach kolejowych. Wśród więźniarek były także Żydówki w większości traktowane jako zakładniczki. Trafiły do obozu wraz ze swoimi mężami - fachowcami jako zapewnienie rzetelnie wykonanej pracy. Przez obóz przeszło około 20 000 osób z czego około 10 000 zmarło lub zostało rozstrzelanych. Latem 1944 r., zlikwidowano obóz i zniszczono zabudowania.

Treblinka I Forced Labour Camp (Arbeitslager Treblinka / Zwangsarbeitslager Treblinka) functioned in the years 1941-1944. It was created by the Germans next to already existing gravel pit. Poles and Jews, mainly residents of the Warsaw district, were imprisoned in the camp. In addition to men there were also women among the prisoners. Like men, they were brought to the camp as a result of round-ups and manhunts organized in towns, villages and on railway routes. Among the female prisoners there were also Jewish women, most of them were treated as hostages. They were imprisoned in the camp together with their husbands - professionals. They were a guarantee that their husbands did their work thoroughly. About 20,000 people passed through the camp, of which about 10,000 died or were shot. In the summer of 1944, the camp was liquidated and the buildings destroyed.

Miejsca pracy więźniarek

Places of labour of female prisoners

Kobiety z Karnego Obozu Pracy Treblinka I pracowały na terenie obozu oraz poza nim. Więźniarki wykonywały zadania m.in. w sortowni, kuchni, pralni oraz żwirowni za karę. Oprócz tego były one angażowane do wykonania prac przy wycince drzewa, zbieraniu kamieni na polu, sianokosach i żniwach, rąbaniu drewna na opał, młóceniu zboża oraz na rampie przy rozładunku wagonów z odzieżą, żywnością i węglem.

Głodowe racje żywnościowe, ciężka praca oraz terror powodowały, że kobiety bardzo szybko opadały z sił.

Female prisoners from the Treblinka I Forced Labour Camp worked both inside and outside the camp. They worked in the sorting house, kitchen, laundry and in the gravel pit as punishment. In addition, they were engaged in trees felling, collecting stones in the field, haymaking, harvesting, chopping firewood and threshing grain. They also worked on the platform, where they were unloading clothes, food and coal from wagons.

Starving food rations, hard work and terror caused women to lose their strength very quickly.

SORTOWNIA

SORTING HOUSE

Pracowało tu około 100 Polek. Segregowały odzież i oprzyrządowanie żołnierskie przywiezione z frontu wschodniego. Odzież była układana po 10 sztuk i pakowana do worków, które musiały być oddawane co godzinę.

About 100 Polish women worked there. They segregated clothing and military equipment brought from the Eastern Front. The clothes were stacked in 10 pieces and packed into bags that had to be returned every hour.

FOLWARK MILEWEK

MILEWEK FARM

Kobiety w tym miejscu zbierały kamienie na polu, pracowały przy sianokosach, żniwach i młóceniu zboża.

Women collected stones there. They also worked on haymaking, harvesting and threshing grain.

PRALNIA

LAUNDRY

W tym miejscu więźniarki prały wojskową odzież w długich kamiennych korytach, stojąc po kostki w wodzie.

Female prisoners washed military clothes in long stone troughs, standing ankle-deep in water.

KUCHNIA

KITCHEN

Pomieszczenie, gdzie przygotowywano posiłki dla więźniów. Kobiety m.in. obierały jarzyny czy też wiosną usuwały kiełki z ziemniaków. Zgłaszały się one na ochotnika do pracy w kuchni, ponieważ dawało to szanse na lepszy posiłek i większą porcję.

A room where meals were prepared for prisoners. Women, among others, peeled vegetables or removed sprouts in spring. They volunteered to work in the kitchen because it offered a better meal and a larger portion.

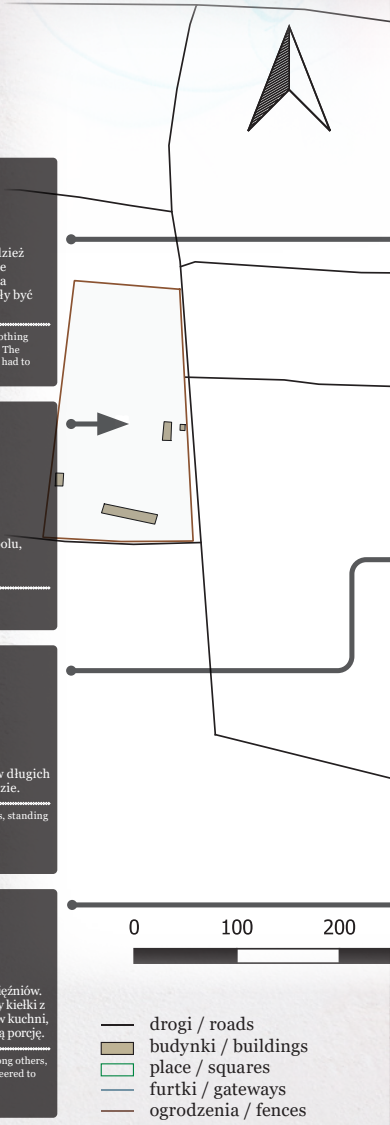

Plan Karnego Obozu Pracy Treblinka I

Plan of the Treblinka I Forced Labour Camp

opr. / ed.: B. Kowalski, K. Flażyński
źródło / source: Muzeum Treblinka / Treblinka Museum

1. Bunkier dowódcy straży / Guard commander bunker
2. Barak mieszkalno-magazynowy / Accommodation barrack/warehouse
3. Rampa / Ramp
4. Komendantura / Headquarters
5. Budynek dla Niemców / Accommodation for the Germans
6. Basen / Swimming pool
7. Garaż / Garage
8. Piekarnia, mleczarnia / Bakery, dairy
9. Stajnia / Stable
10. Bunkier karny dla więźniów / Punishment bunker for prisoners
11. Lazaret
12. Basen / Swimming pool
13. Sortownia / Sorting house
14. Barak dla Polek / Barrack for Polish women
15-16. Baraki dla Polaków / Barracks for Polish men
17. Magazyn / Storehouse
18. Warsztaty / Workshops
19. Barak dla Żydów / Barrack for Jewish men
20. Kuchnia / Kitchen
21. Elektrownia / Generating plant
22. Piwnica / Basement
23. Szambo / Multi-chambered septic tank
24. Pracownia krawiecka / Tailor workshop
25-26. Studnie / Wells
27. Pralnia / Laundry
28-30. Latryny / Latrines
31. Kasyno / Casino
32. Magazyn / Storehouse
33-34. Baraki dla ukraińskich strażników / Barracks for Ukrainian Guards
35-36. Baraki dla SS-manów / Barracks for SS-men
37. Magazyn / Storehouse
38. Szopa / Shed
39. Wozownia / Carriage house
40. Stodoła / Barn
41. Kurnik, chlewnia / Henhouse, pigsty
42. Magazyn żywności / Food storehouse
43. Magazyn odzieży / Clothes storehouse
44. Drewutnia / Woodshed
45. Barak rodzinny dla Żydów / Barrack for Jewish families
46. Barak dla Żydówek / Barrack for Jewish women
47. Barak dla chorych / Barrack for the sick
48. Wartownia / Guardhouse
49-53. Budynki nieznanego przeznaczenia / Buildings of unknown purpose
54. Latryna / Latrine
55-57. Budynki nieznanego przeznaczenia / Buildings of unknown purpose
58. Hodowla lisów / Farm for breeding foxes

Lista więźniarek Karnego Obozu Pracy Treblinka I

List of the female prisoners of the Treblinka I Forced Labour Camp

Początkowo wszystkie kobiety przebywały w jednym baraku. Kiedy zwiększyła się liczba więźniów w obozie oddzielono Żydówki od Polek. Do tego przeznaczono dwa oddzielne baraki. Ilość kobiet polskich w baraku wahała się od 200 do 300 osób przy częstej rotacji. Spały na dwupiętrowych i trzypiętrowych pryczach. Brak odpowiedniej higieny powodował, że kobietom dokuczały pluskwy, wszy oraz choroby zakaźne. Więźniarki chodziły w ubraniach cywilnych lub odzieży przywiezionej z frontu wschodniego.

Obsługa obozu często znęcała się nad kobietami. W zimę kazano biegać im w kółko przed barakiem, kiedy potykały się i upadały wtedy karano je uderzeniem pejcza.

Podczas likwidacji obozu były więźniarki, które „cudem" przeżyły. Wśród nich Jadwiga Mornel-Figowa i Hania Tracz, które wydostały się z dołów egzekucyjnych. W grupie więźniów zwolnionych były też kobiety.

Dokumentacja z czasów funkcjonowania obozu w całości została zniszczona. Na podstawie relacji ocalałych więźniów udało się ustalić tylko niektóre imiona i nazwiska kobiet, które były w obozie. Obok na liście znajdują się Polki, Żydówki i Romki.

Initially all women stayed in one barrack. When the number of prisoners in the camp increased, Jewish and Polish women were separated. Two barracks were designated for this purpose. The number of Polish women in the barrack ranged from 200 to 300. This number was changing due to a frequent turnover of prisoners. They slept on two-story and three-story bunks. Women were troubled by bedbugs, lice and infectious diseases due to a lack of proper hygiene. Female prisoners wore civilian clothes brought from the eastern front.

The camp's staff often harassed women. In winter they were forced to run in circles in front of the barrack. Everyone who tripped and fell was punished with whip.

During the camp's liquidation there were female prisoners who "miraculously" survived. Among them were: Jadwiga Mornel-Figowa and Hania Tracz, who escaped from the execution site. There were also women among the released prisoners.

The camp documentation was completely destroyed. Based on the former prisoners' accounts, it was possible to determine only some of the names of the women who were in the camp. On the attached list there are Polish, Jewish and Roma women.

1. Antosiak
2. Bielarska Bolesława
3. Bieniarz Janina
4. Bieńkowska
5. Czajkówna Zdzisława
6. Czarnecka Halina
7. Delegacz Maria
8. Gawrysińska Genowefa
9. Giernatowska Kazimiera
10. Głowala Ewa
11. Gomulska Eugenia
12. Grabowska Krystyna
13. Gratowska Irena
14. Gratowska Wanda
15. Grądzka Maria
16. Hanka
    z / from Rawy Mazowieckiej
17. Jancewicz Irena
18. Kazimierczak
19. Kuklińska Barbara
20. Lewandowska Genowefa
21. Lewandowska Helena
22. Lewandowska Janina
23. Leokadia (Lodzia)
    pochodzenia romskiego / of Roma origin
24. Łukasiuk Maria
25. Łuczyńska Helena
26. Makowska Bronisława
27. Maksymiak Julia
28. Maryla
    z Warszawy / from Warsaw
29. Milcarz Leokadia
30. Mornel-Figowa Jadwiga
31. Niedziałek Janina
32. Niedzielska Aniela
33. Nawrocka Walentyna
34. Nowicka Halina
35. Nowicka Irena
36. Piechnik Agnieszka
37. Powierża Maria
38. Reszka Krystyna
39. Rodzoś Eugenia
40. Rusak Alina
41. Rzepecka Krystyna
42. Sajda Weronika
43. Sowa Irena
44. Starościńska Regina
45. Śmigielska Maria
46. Taube Eugenia
47. Tracz Hanna
48. Wieliczko Zofia
49. Wójcik Stefania
50. Zaleska Anna (Hania)
51. Zaleska Barbara

Krystyna Rzepecka, 1943 r.
źródło / source:
Archiwum rodzinne,
udostępnione przez P. Joynson
Family archive shared by P. Joynson

Karta zwolnienia z obozu
Krystyny Rzepeckiej

Krystyna Rzepecka's
release card from the camp

źródło / source:
Archiwum rodzinne
udostępnione przez P. Joynson
Family archive shared by P. Joynson

Krystyna Rzepecka

Obrazki religijne otrzymane
przez więźniów w paczkach
wysłanych przez
Polski Czerwony Krzyż

Religious pictures
received by prisoners in parcels
sent by the Polish Red Cross

źródło / source:
Muzeum Treblinka /
Treblinka Museum

Jako 14-letnia dziewczyna trafiła do Obozu Pracy w Treblince. Aresztowana na ulicy przez Niemców zimą 1943 r. w Wołominie, podczas powrotu ze szkoły. Pomimo prób wyjaśnienia, uznano ją za partyzantkę. Wraz z grupą osób zatrzymanych została osadzona w obozie. Jako więźniarka pracowała w sortowni przy segregowaniu mundurów niemieckich, kuchni, żwirowni oraz na Holzplatzu, gdzie układała drewno. Ojciec Krystyny będąc na robotach przymusowych w Niemczech, uprosił swojego przełożonego o pomoc w uwolnieniu córki. 19 maja 1944 r. Krystyna po 117 dniach pobytu w obozie została zwolniona.

She was brought to the Treblinka I Forced Labour Camp as a 14 years old girl. She was arrested by the Germans on the street in winter of 1943 in Wołomin on her way from school. Despite her explanations, she was considered to be a partisan. Together with a group of other people who were detained, she was imprisoned in the camp. As a prisoner she worked in the sorting house on sorting German uniforms, in the kitchen, gravel pit, and at Holzplatz, where she stacked wood. Krystyna's father, while being a forced laborer in Germany, asked his superior for help in rescuing his daughter. On May 19, 1944, having spent 117 days in the camp, Krystyna was released.

Wspomnienia z obozu:

„Ukrainiec wszedł do baraku i mnie zrewidował i zabrał marchewki i bardzo mocno mnie zbił pejczą [pejczem]. Kobiety powiedziały, że do rana nie przeżyję. „Krysia ale wszystko w rękach Boga" – bo ja modliłam się bo jestem wierząca i rano jak by nigdy nic tylko byłam bardzo sina z tego bicia..."

Memories from the camp:

"A Ukrainian entered the barrack and searched me and took the carrots and beat me very hard with a whip. The women said I wouldn't live till morning. "Krysia, but everything is in God's hands" – and so I was praying because I am a believer and in the morning, it was as if nothing had happened, I was only very bruised from the beating..."

źródło / source:
Archiwum Muzeum Treblinka, *Relacja Krystyny Grabowskiej z d. Rzepeckiej*, sygn. 3/9
Archive of the Treblinka Museum, *Account of Krystyna Grabowska née Rzepecka*, no. 3/9

źródło / source:
Muzeum Treblinka /
Treblinka Museum

Karta zwolnienia z obozu więźniarki Genowefy Gawrysińskiej

Genowefa Gawrysińska's release card from the camp

źródło / source:
Muzeum Treblinka / Treblinka Museum

Genowefa Gawrysińska

Miała 21 lat kiedy została osadzona w Obozie Pracy w Treblince. Zatrzymana przez Niemców w styczniu 1944 r. podczas łapanki na stacji kolejowej w Łowiczu. W czasie pobytu w obozie pracowała w sortowni oraz za karę na żwirowni. W trakcie jej pobytu więźniowie dwukrotnie otrzymali paczki żywnościowe z Polskiego Czerwonego Krzyża. Genowefa została zwolniona po 130 dniach pobytu w obozie z powodu choroby.

She was 21 years old when she was imprisoned in the Treblinka Labour Camp. She was detained by the Germans in January 1944 during a round-up at the railway station in Łowicz. During her stay in the camp, she worked in the sorting house and in the gravel pit, as punishment. During her stay, the prisoners received food parcels from the Polish Red Cross twice. Having spent 130 days in the camp, Genowefa was released due to illness.

Fragment piosenki

ułożonej przez więźniarki, którą zapamiętała Genowefa Gawrysińska. Za śpiewanie tej piosenki więźniowie byli karani chłostą.

„Komendant tego obozu cóż to za podła dusza dwa razy dziennie pić daje i to go wcale nie wzrusza. W Treblince roboty kupa a na obiad rzadka zupa. Na kolację pajdka mała na śniadanie woda sama".

A fragment of a song

composed by female prisoners remembered by Genowefa Gawrysińska. Prisoners were punished with flogging for singing this song.

"The commandant of this camp, what a vile soul, gives us a drink twice a day, and it does not move him at all. There's a lot of work in Treblinka and thin soup for dinner. A small slice of bread for supper, for breakfast water alone".

źródło / source:
Archiwum Muzeum Treblinka, *Relacja Genowefy Łuczak z d. Gawrysińskiej*, sygn. 3/10
Archive of the Treblinka Museum, *Account of Genowefa Łuczak née Gawrysińska*, no. 3/10

Irena Jancewicz

pseud. „Stokrotka”
pseudonym ”Daisy”

źródło / source:
Archiwum rodzinne
udostępnione przez W. Ziółkowskiego
Family archive shared by W. Ziółkowski

Obozowy bunkier karny, w którym przebywała Irena

The camp punishment bunker where Irena was staying

Suprema (drewniane wióry z cementem), którym obite był wewnętrzne ściany bunkra. Miało to wyciszać jęki i krzyki podczas przesłuchiwań.

Suprema (wooden shavings with cement), which was used to cover the inner walls of the bunker. It was meant to muffle the moans and screams during interrogations.

K. Pietrzykowska
źródło / source: Muzeum Treblinka / Treblinka Museum

W wieku 19 lat osadzona w Obozie Pracy w Treblince. Wraz z siostrą była zaangażowana w działalność Polskiej Armii Ludowej związanej z PPS. Jej pseudonim konspiracyjny to „Stokrotka”. Pełniła funkcję łączniczki kolporterki na trasie Warszawa - Skierniewice. Przewoziła gazetki, raporty, rozkazy, broń i amunicję. W styczniu 1943 r. aresztowana przez Niemców na dworcu kolejowym w Skierniewicach podczas łapanki. W obozie pracowała m.in. w sortowni, przy żniwach, rąbaniu drzewa, zbieraniu kamieni na polu. W maju 1944 r. za przemycanie odzieży z obozowego magazynu trafiła do bunkra karnego, gdzie spędziła 5 dni w jednoosobowej celi bez jedzenia i picia. Codziennie była przesłuchiwana i bita pejczem. Skazana na karę śmierci, którą zamieniono na dożywocie. 1 sierpnia 1944 r. została zwolniona po 19 miesiącach pobytu w obozie.

At the age of 19, she was imprisoned in the Treblinka Labour Camp. Together with her sister, she was involved in the activities of the Polish People’s Army associated with the PPS. Her conspiratorial pseudonym was “Daisy”. She was a liaison officer on the Warsaw-Skierniewice route. She provided newspapers, reports, orders, weapons and ammunition. In January 1943, she was arrested by the Germans at the railway station in Skierniewice during a round-up. In the camp, she worked in the sorting house, at harvesting, chopping wood and collecting stones in the field. In May 1944, she was sent to a punishment bunker for smuggling clothes from the camp warehouse, where she spent 5 days in a single cell without food or drink. She was interrogated and beaten with a whip every day. She was sentenced to death, which was commuted to life imprisonment. On August 1, 1944, she was released after 19 months of stay in the camp.

Wspomnienia z obozu:

„Odbierał apel Szwarc, wyjął kartkę wyczytał trzy nazwiska ja byłam najmłodsza, Maryla z Warszawy, Hanka z Tomaszowa. Wsadzili nas do bunkru, każdą w osobnej celi. W celi była prycza i wiadro, okienko wysoko. Przez 5 dni wody nie dawali. Na przesłuchania przy pomocy pejczy. Ja dostałam pejczą [pejczem] po plecach później na zakończenie pejczą w głowę. Pejcza okręciła mi się dookoła głowy i rozcięła prawy łuk brwiowy zalałam się krwią...”

Memories from the camp:

“The roll call was led by Szwarc, he took out a piece of paper, read out three names I was the youngest, Maryla from Warsaw, Hanka from Tomaszow. They put us in the bunker, each in a separate cell. There was a bunk and a bucket in the cell, the window was high above. They did not give water for five days. Whips were used during the interrogation. I was hit with a whip on my back then at the end on my head. The whip went around my head and cut my right eyebrow arch, I was drenched in blood...”

źródło / source:
Relacja Ireny Jancewicz z filmu „Stokrotka z Treblinkia” w reż. W. Ziółkowski, rok produkcji 2017, [dostęp: 17.07.2023]
Account of Ireny Jancewicz from the film ”Stokrotka” directed by. W. Ziółkowski [accessed on: 17.07.2023]

IX/1943 r. Barbara Zaleska
źródło / source:
Muzeum Treblinka /
Treblinka Museum

Anna (Hania) Zaleska
źródło / source:
Muzeum Treblinka /
Treblinka Museum

Symboliczny Krzyż poświęcony Hani Zaleskiej. Jedno z pierwszych imiennych upamiętnień na Miejscu Straceń

Symbolic cross to the memory of Hania Zaleska. One of the first named memorial at the Execution Site

K. Pietrzykowska
źródło / source:
Muzeum Treblinka / Treblinka Museum

Basia i Ania (Hania) Zaleskie

W lipcu 1944 r. obie siostry trafiły z więzienia w Sokołowie Podlaskim do obozu w Treblince. Basia miała 22 lata. W czasie okupacji niemieckiej działała w konspiracji pod pseudonimem „Mieczysława". W obozie pracowała m.in. przy młóceniu zboża oraz w baraku, gdzie segregowała przedmioty zagrabione ludności żydowskiej. Jej młodsza siostra nazywana Hanią miała 14 lat kiedy została osadzona w obozie. Pracowała przy obieraniu jarzyn w kuchni.

1 sierpnia 1944 r. w trakcie likwidacji obozu, Basia znalazła się w grupie osób zwolnionych. Zaś Hania zatrzymana pod „pozorem" posprzątania obozu, a następnie rozstrzelana.

In July 1944, both sisters were sent from the prison in Sokołów Podlaski to the Treblinka camp. Basia was 22 years old at that time. During the German occupation, she was active in the Polish underground under the pseudonym "Mieczysława". She threshed grain in the camp and worked in the camp barracks, where she segregated items plundered from the Jewish population. Her younger sister, Hania, was 14 years old when she was imprisoned in the camp. She peeled vegetables in the kitchen.

On August 1, 1944, during the liquidation of the camp, Basia was joined to the group of people, who were released from the camp. Hania was detained under the "pretext" of cleaning the camp, and then shot.

Wspomnienia z obozu:

„Towarzyszący nam nieustannie niepokój, gnębiący i szarpiący nerwy, potęgowany był dodatkowo prawie codziennie dokonywanymi egzekucjami więźniów wybieranych głównie z naszej grupy i spośród Żydów. Pierwszą partię 11 osób z naszej 41-osobowej grupy stracono pierwszego dnia bezpośrednio po naszym przybyciu do Treblinki. Później grupy traconych były mniej liczne. Nikt z nas nie wiedział jednak, kto będzie następny".

Memories from the camp:

"The overwhelming anxiety, which shook our nerves, accompanied us all the time and was additionally intensified by the almost everyday executions of prisoners, who were selected mainly from our group and from among the Jews. The first part of 11 people from our group, which consisted of 41 people, were executed on the first day. They were killed immediately after our arrival at Treblinka. Later, the groups of those executed were less numerous. However, none of us knew who would be next".

źródło / source:
Archiwum Muzeum Treblinka, *Relacja Barbary Bednarskiej*, sygn. 3/35 s. 9
Archive of the Treblinka Museum, *Account of Barbara Bednarska*, no. 3/35 p. 9

Kazimiera Giernatowska, lata 30. / 1930s
źródło / source: Archiwum rodzinne udostępnione przez K. Jazowskiego
Family archive shared by K. Jazowski

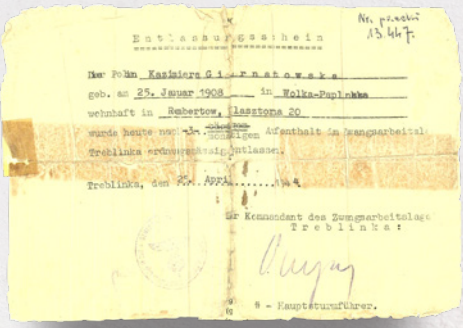

Nr. pawski 13.447.

Entlassungsschein

Der Polin Kazimiera Giernatowska
geb. am 25. Januar 1908 in Wolka-Paplińska
wohnhaft in Rembertow, Jasztona 20
wurde heute nach ihrem [illegal] Aufenthalt im Zwangsarbeitslager Treblinka erkennungsdienstlich entlassen.

Treblinka, den 25. April 1944

Der Kommandant des Zwangsarbeitslagers Treblinka:

Hauptsturmführer.

Karta zwolnienia z obozu Kazimiery Giernatowskiej

Document of Kazimiera Giernatowska's release from the camp

źródło / source: Muzeum Treblinka / Treblinka Museum

Kazimiera Giernatowska

Torebka wykonana haftem krzyżykowym przez Kazimierę Giernatowską, w której zawsze nosiła dowód zwolnienia z obozu w Treblince

Cross-stitch handbag made by Kazimiera Giernatowska, in which she always carried her document of release from the Treblinka camp

K. Jazowski
źródło / source: Muzeum Treblinka / Treblinka Museum

Przed wybuchem II wojny światowej pracowała w fabryce wyrobów platerowanych Fraget. Jako 36-letnia kobieta została aresztowana podczas łapanki ulicznej na terenie Warszawy. Następnie przewieziona do Obozu Pracy w Treblince. Pracowała w sortowni przy segregacji odzieży przywiezionej z frontu wschodniego. Podczas jednego z apeli wachman, uderzył ją pejczem w głowę, co spowodowało pęknięcie bębenka, a w konsekwencji utratę słuchu w prawym uchu. Kazimiera w obozie spędziła 3 miesiące, po których została zwolniona 25 kwietnia 1944 r.

Before the outbreak of World War II, she worked at the Fraget factory, which produced silver-plate products. She was arrested during a street round-up in Warsaw at the age of 36. Then, she was transported to the Labour Camp in Treblinka. She worked in a sorting house, where she sorted clothes brought from the Eastern Front. During one of the roll-calls, a wachman hit her on the head with a whip, which caused the rupture of the eardrum and as a result, she lost hearing in her right ear. Kazimiera spent three months in the camp. She was released on April 25, 1944.

Matki, siostry, żony, córki

Mothers, sisters, wives, daughters

Przychodziły w pobliże obozu, by zobaczyć swoich bliskich. Czasem udawało się przekupić strażnika, by przez chwilę porozmawiać i podać paczkę żywnościową bliskiej osobie, uwięzionej w obozie. Kobiety też wynajmowały się do pracy u chłopów uprawiających pola w okolicy obozu, by sprawdzić czy członkowie ich rodzin żyją. Zdarzało się, że zauważone przez strażników, same trafiały do obozu.

They came to the vicinity of the camp to see their relatives. Sometimes it was possible to bribe a guard to talk for a while and give a food parcel to a loved one imprisoned in the camp. Women also hired themselves to work for farmers cultivating fields in the vicinity of the camp, to check whether their family members were alive. Sometimes, when noticed by the guards, they were imprisoned in the camp.

Bronisława Makowska

Matka więźnia Zdzisława. Podczas próby przekazania synowi paczki z odzieżą i obuwiem została aresztowana i osadzona w obozie, gdzie zmarła na tyfus.

Mother of prisoner Zdzisław, while trying to give her son a food parcel was arrested and imprisoned in a camp, where she died of typhus.

Symboliczny krzyż Bronisławy Makowskiej na Miejscu Straceń

Symbolic cross to the memory of Bronisława Makowska at the Execution Site

K. Pietrzykowska
źródło / source: Muzeum Treblinka / Treblinka Museum

Wanda i Leokadia Deptuła

Siostry więźnia Zygmunta. Przychodziły pod ogrodzenie obozowe, żeby zobaczyć się z bratem. Zabierały ze sobą 5-letnią siostrzenicę Tereskę, której obecność miała zapobiec aresztowaniu. Siostra Wanda nawiązała kontakt z miejscowym sołtysem. Dzięki jego pomocy docierały do rodziny grypsy od Zygmunta oraz przekazywane były paczki żywnościowe i lekarstwa.

Sisters of Zygmunt Deptuła, who was a prisoner of the camp. They would come to the camp fence to see their brother. They took their 5-year-old niece Tereska with them, whose presence was supposed to prevent arrest. Sister Wanda made contact with the local mayor. Thanks to his help, secret messages from Zygmunt reached his family and as a result food parcels and medicines were delivered to him.

Wanda i Zygmunt Deptuła

List - gryps napisany w obozie przez Zygmunta do siostry Wandy. Prosił w nim o sok z jagód.

Letter - a secret message written in the camp by Zygmunt to his sister Wanda. He asked for blueberry juice.

źródło / source: Archiwum rodzinne udostępnione przez J. Kalisz
Family archive shared by J. Kalisz.

Kazimiera Jancewicz

Siostra więźniarki Ireny. Podejmowała próby wydostania siostry z obozu. Jednak żadne nie powiodły się. Dzięki zaangażowaniu Kazimiery, Irena otrzymała małą paczkę, w której był metalowy grzebień, szczoteczka i proszek do mycia zębów oraz płócienny stanik.

Sister of prisoner Irena Jancewicz. She made attempts to get her sister out of the camp. However, none were successful. Thanks to Kazimiera's involvement, Irena received a small package with a metal comb, toothbrush, toothpaste and a linen bra.

Metalowy grzebień dostarczony w paczce więźniarce Irenie przez jej siostrę Kazimierę

Hair comb delivered in a parcel to prisoner Irena Jancewicz by her sister Kazimiera.

Kazimiera Jancewicz, siostra więźniarki Ireny

sister of prisoner Irena

źródło / source: Archiwum rodzinne udostępnione przez W. Ziółkowskiego / Family archive shared by W. Ziółkowski

Janina Saks

Żona więźnia Józefa. Przychodziła pieszo pod żwirownię, aby przekazać chleb, pieniądze, ciepłą odzież i machorkę, o które prosił w grypsach.

Wife of prisoner Józef. She would come on foot to the gravel pit to hand over bread, money, warm clothes and *machorka* (tabacco), which he had asked for in a secret message.

Janina Saks, 1964 r.

źródło / source: Archiwum rodzinne udostępnione przez H. Żabik Family archive, shared by H. Żabik

Maria Anna Świętulska

Córka więźnia Jana. Jako 6-latka podała paczkę żywnościową swojemu ojcu. Tak zapamiętała spotkanie z ojcem: „Tata podszedł do mnie z łopatą w ręku i ze łzami w oczach. Patrzyliśmy przez chwilę na siebie. Niemiec odebrał ode mnie paczkę i gestem ręki kazał odejść".

Daughter of prisoner Jan. As a 6-year-old child, she delivered a food parcel to her father. This is how she remembered this meeting: "Dad came to me with a shovel in his hand and tears in his eyes. We looked at each other for a moment. The German took the package from me and gestured to leave".

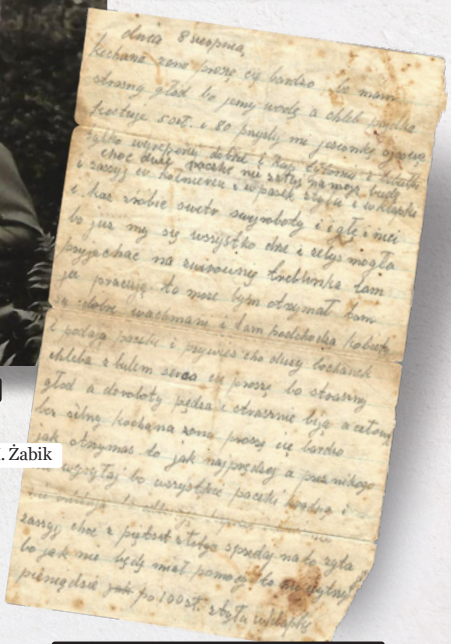

List - gryps, adresowany do żony Janiny, wyrzucony przez kolejarzy w paczce po zapałkach w umówionym miejscu

Letter - secret message, addressed to his wife Janina, left by railway workers in match packets at previously agreed place.

źródło / source: Muzeum Treblinka / Treblinka Museum

BIBLIOGRAFIA / BIBLIOGRAPHY

Relacje w zbiorach Muzeum Treblinka:
AMT, Relacja Barbary Bednarskiej, sygn. 3/53.
AMT, Relacja Franciszka Byszewskiego, sygn. 3/5.
AMT, Relacja Krystyny Grabowskiej, sygn. 3/9.
AMT, Relacja Zdzisława Makowskiego, sygn. 3/30.
AMT, Relacja Agnieszki Piechnik, sygn. 3/37.
AMT, Relacja Genowefy Łuczak, sygn. 3/10.
AMT, Relacja Marii Powierży (kaseta).
MT, Marii Anny Gójskiej.

Opracowania
E. Kopówka, „Treblinka. Nigdy więcej", Treblinka 2002.
S. Różycki, M. Michalski, E. Kopówka, „Obóz Pracy Treblinka I. Metodyka integracji danych wieloźródłowych", Warszawa - Treblinka 2017.

Inne
Film „Stokrotka z Treblinki", reż. W. Ziółkowski. rok produkcji 2017, [dostęp: 17.07.2023].
Informację uzyskane od rodzin byłych więźniarek i więźniów Karnego Obozu Pracy Treblinka I (A. Głowala, K. Jazowskiego, P. Joynson, J. Kalisz, T. Krawczyk, W. Ziółkowskiego, H. Żabik).

KATALOG WYSTAWY / EXHIBITION CATALOGUE

KOBIETY
W KARNYM OBOZIE PRACY TREBLINKA I

WOMEN
IN THE TREBLINKA I FORCED LABOUR CAMP

ORGANIZATOR WYSTAWY / EXHIBITION ORGANISER:
MUZEUM TREBLINKA
NIEMIECKI NAZISTOWSKI OBÓZ ZAGŁADY I OBÓZ PRACY (1941-1944) /
TREBLINKA MUSEUM
THE NAZI GERMAN EXTERMINATION AND FORCED LABOUR CAMP (1941-1944)

KURATOR WYSTAWY / EXHIBITION CURATOR:
ANNA REMISZEWSKA

OPIEKA MERYTORYCZNA / CONTENT-RELATED SUPERVISION:
DR EDWARD KOPÓWKA

TEKST / TEXT:
ANNA REMISZEWSKA

TŁUMACZENIE / TRANSLATION:
ANNA DĘBSKA, KATARZYNA PIETRZYKOWSKA,
PAWEŁ MALISZEWSKI, ANNA REMISZEWSKA

OPRACOWANIE GRAFICZNE / GRAPHIC DESIGN:
ARTUR KARPIŃSKI

ISBN: 978-83-965164-9-7

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
muzeum Treblinka
25 lat Mazowsze
Muzeum Treblinka jest jednostką organizacyjną Samorządu Województwa Mazowieckiego